

text
LBRIS
DANA CIOLCĂ

fotografii
FLORIN ANDREESCU

We know
books

© 2024, Ad Libri

tel: 021-212.35.67, 021-210.88.64; 0722-527.876
e-mail: adlibri@adlibri.ro

www.adlibri.ro

Toate drepturile asupra prezentei lucrări aparțin editurii Ad Libri. Reproducerea integrală sau parțială a textelor sau ilustrațiilor este posibilă numai cu acordul prealabil scris al editurii Ad Libri.

Editura încearcă să ofere cititorilor săi informații complete și aduse la zi. Suntem totuși conștienți că între momentul publicării acestui ghid și cel al cumpărării lui pot apărea diverse modificări ale datelor prezentate. Ne cerem scuze pentru eventualele inadvertențe și le suntem recunoscători tuturor celor care ni le vor semnala. Orice alte observații și informații noi cu privire la subiectul ghidului de față vor fi considerate bine-venite.

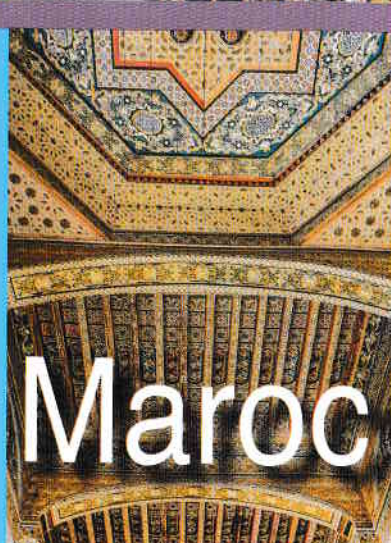
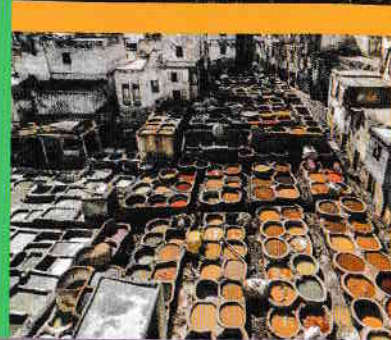
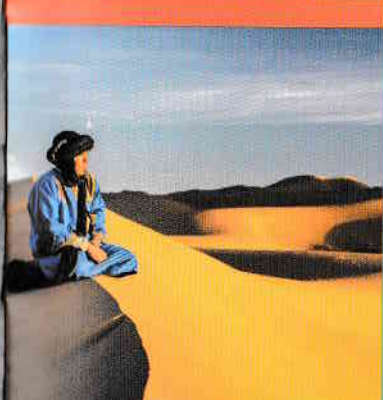
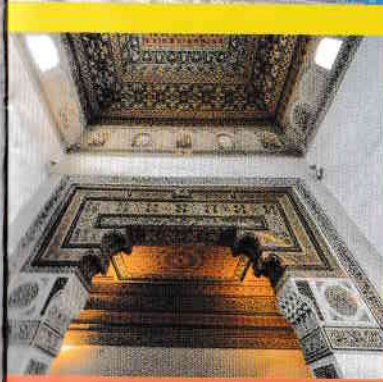
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Maroc / text: Dana Ciolcă, foto: Florin Andrescu
București: Ad Libri, 2023
ISBN 978-666-051-020-8

91

LEGENDA SIMBOLURILOR

- adresa / localizarea
- numărul de telefon
- programul de funcționare
- taxă de intrare
- mijloace de transport
- trimitere la pagina cu prezentarea detaliată

Maroc

LBDIS

We know
books

Cuprins

Maroc,
pe scurt

6

Cele mai
frumoase atracții
turistice

20

Cele mai
interesante
experiențe

38

Descoperă

44

Recomandări

158

Informații utile

166

We know
books

Maroc, pe scurt

Bine ați venit în Maroc! > 8

Repere istorice > 11

Be SMART! > 14

Bucătăria marocană > 18

Odinioară capătul lumii cunoscute – El-Maghreb el-Aksa (Vestul Îndepărtat) –, Marocul este genul de destinație care stârnește imaginația iubitorilor de călătorii și sfidează caracterizarea sumare.

Situat în partea de nord-vest a Africii, seduce atât prin peisajele sale extraordinare, modelate de munți, râuri sezoniere, deșert, Atlantic și Marea Mediterană (care însumează 2 945 km de coastă), cât și prin

amestecul său cultural unic, datorat situației la granița dintre două continente și trei culturi – arabă, africană și europeană. Cu piscuri care depășesc rar 2 200 m, în partea de nord a Marocului se desfășoară Munții Rif. Greu accesibili, cu păduri de stejar de plută, cedru și brad (ultimele din țară), reprezintă una dintre cele mai izolate regiuni marocane. Nu este surprinzător astfel faptul că triburile berbere de aici au refuzat secole la rând guvernarea autorităților centrale și au trăit potrivit unui cod propriu al justiției, onoarei și ospitalității, păstrându-și identitatea culturală. Rif este și astăzi o regiune problematică pentru autorități, din cauza plantațiilor de canabis, dar în niciun caz de evitat. Puteți vizita aici cuceritorul sat berber Chefchaouen, scâldat în infinite nuanțe de albastru, dar și alte așezări mai puțin turistice de pe coasta Mediteranei, cu un incontestabil aer spaniol, care vă vor lăsa impresia că vă aflați cu un picior în Europa. Și la Ceuta și Melilla chiar sunteți, pentru că cele două orașe aparțin Spaniei.

Cealaltă regiune muntoasă a Marocului este formată de Atlasul Mare, Atlasul Mijlociu și Anti-Atlas, care taie țara de la nord-est la sud-vest, având văi adânci punctate cu oaze mai mici sau mai mari, păduri

întinse, platouri sterpe, pășuni înverzite și vârfuri ametoitoare (Djebel Toubkal – 4 167 m). În stâncăriile lor roșcate, râurile au fierăstruit văi înguste și șerpuitoare. Toudra – în partea de est a Atlasului Mare, Ziz – în Atlasul Mijlociu și Dadès – între Atlasul Mare și Anti-Atlas – sunt pur și simplu spectaculoase. Dacă ar fi să vizitați o singură vale din Munții Atlas, aceasta ar trebui să fie cea a râului Dadès, cunoscută și ca „Valea celor 100 de casbahuri”, datorită nenumăratelor cetăți fortificate, unele încă locuite și pline de viață, altele părăsite, dar impresionante în dezolarea lor, mărturie a istoriei învolburate a acestor locuri.

MAROC, ÎN CIFRE

- Suprafață: 446 550 km²
- Populație: 37 986 655 (estimare 2022)
- Grupuri etnice: arabo-berberi – 99 %, alte etnii – 1%
- Populație urbană: 63% (2022)
- Afiliere religioasă: musulmani (majoritatea suniți): 99,23%, creștini, evrei și Baha'i: 0,3%
- Primele 7 orașe după numărul de locuitori: Casablanca (3 840 000), Fès (1 267 000), Agadir (979 000), Tanger (1 314 000), Marrakech (1 150 000), Salé (1 093 600) și Rabat (536 821)

Aici, în Munții Atlas, este țara berberilor, populația indigenă a Magrebului, care în ciuda colonizărilor și cuceririlor continuă să-și vorbească limbile și să-și perpetueze tradițiile și cultura. Triburile care au dat venerabilele dinastii ale almoravizilor și almohazilor locuiesc și astăzi în zone de o frumusețe aspră, în

sătuțe izolate, trăind din agricultură, păstorit, dar și comerț și, mai nou, din venitul obținut din munca în Europa. Deschiși, berberii sunt mereu dispuși să primească oaspeți în locuințele lor modeste, ca să le ofere un ceai sau o mâncare cu aromă delicată de șofran.

Pe lângă așezările berbere conservatoare prosperă marile centre urbane, de la venerabila capitală spirituală Fès la Meknès, fosta reședință a celui mai longeviv și mai nemilos conducător al Marocului (Moulay Ismail), și de la Casablanca, centrul financiar și comercial al țării, și Agadir, cu aerul său european, la mereu fascinantul Marrakech și la Rabat, cea mai nouă dintre capitalele imperiale marocane și o destinație turistică tot mai tentantă. Cu medine istorice, ticsite cu monumente de arhitectură și soukuri, și *villes nouvelles*, structurate după model european, orașele marocane par să fi depășit tensiunile dintre tradiție și modernitate, freacă de viață, sunt în continuă transformare și oferă o mulțime de experiențe deosebite.

Un refugiu de forfota nesfârșită și explozia de sunete, culori și arome din orașe oferă deșertul. Marocul are două zone de deșert, în sud-estul țării, în apropierea așezărilor Merzouga și Zagora.

O plimbare aici, pe cămilă, contemplarea apusului din vârful unei dune de nisip și înnoptarea într-un cort, sub cerul african, sunt experiențe unice și tot atâtea ocazii de a medita în liniște la toate câte ați văzut și ați trăit în Maroc – o țară unică, în care tradiționalul coexistă cu modernul, luxul cu sărăcia, sacralul cu profanul și familiarul cu exoticul.

Repere istorice

15000 î.Hr.

Descoperirile arheologice atestă existența unor așezări umane pe teritoriul actual al Marocului.

1100-150 î.Hr.

Fenicienii întemeiază mici colonii de-a lungul coastelor actualului Maroc – Rusadir (Meliilla), Tingis (Tanger), Zila (Asilah), Chellah (Rabat), Mogador (Essaouira) – care, începând cu secolul al V-lea î.Hr., sunt transformate de cartaginezi în adevărate orașe.

400 î.Hr.

Triburile berbere din nord-vestul Marocului și din Algeria se unesc formând Regatul Mauritaniei.

40 d.Hr. – secolul al V-lea

Împăratul roman Claudius împarte Mauritania în două provincii: Mauritania Caesariensis (Algeria) și Mauritania Tingitana (Maroc), ultima având capitala la Tingis și reședința guvernatorului la Volubilis. Venirea vandalilor în secolul al V-lea a forțat legiunile romane să se retragă.

787

Moulay Idriss (Idriss I), strănepotul Profetului Mahomed, întemeiază regatul independent al Marocului și totodată prima dinastie marocană. Tot el pune piatra de temelie a orașului Fès, pe care fiul său, Idriss al II-lea, îl va transforma în capitală imperială. După moartea lui Idriss al II-lea, Marocul este fragmentat în principate.

1062-1145

Marocul este reunit sub dinastia berberă a almoravizilor, care fondează Marrakech-ul și anexează noi teritorii.

1147-1248

Almoravizii sunt înlăturați de almohazi, care își extind apoi puterea în întregul Magreb și în mare parte din Spania.

Pierderea bătăliei de la Las Navas de Tolosa, din 1212, a grăbit declinul puterii lor atât în Peninsula Iberică, cât și în Magreb.

1248-1554

Dinastia merinidă cucerește Fès-ul și rămâne la putere mai mult de două veacuri, aducând o contribuție importantă la dezvoltarea civilizației urbane.

secolul al XV-lea

Peste 1 milion de evrei s-au refugiat în Maroc după ce au fost alungați din Spania de Isabel I de Castilia și Fernando al II-lea de Aragon.

Portughezii anexează și colonizează mai multe teritorii pe coastele Mediteranei și Atlanticului.

1554-1659

Wattassizii sunt nevoiți să cedeze puterea dinastiei arabe a saadienilor, care guvernau în sudul Marocului încă din 1509, luaseră Marrakech-ul în 1524 și îi alungaseră pe portughezi din Agadir, Safi și Mogador (Essaouira). Domnia lui Ahmad al-Masour (1578-1603), una dintre cele mai prospere perioade din istoria Marocului, a fost urmată de un război civil care a dus la împărțirea țării în principate.

1665

Saadienii sunt înlăturați de alaouiți, dinastie și astăzi la putere în Maroc.

1672-1727

Alaouiții ating culmea puterii în timpul domniei lui Moulay Ismail, care a rămas în istorie ca unul dintre cei mai energici, dar și cei mai cruzi sultani.

1755

Un cutremur uriaș produs pe coasta Portugaliei provoacă pagube enorme în Maroc și ucide aproximativ 250 000 de oameni.

1757-1790

Luminatul sultan Mohammed al III-lea a semnat tratate de pace cu mai multe țări europene și a limitat puterea corsarilor barbari din Salé, care stăpâneau Coasta de Nord a Africii în secolul al XVII-lea. Sub conducerea sa, în 1786, Marocul a devenit primul stat arab și african care a semnat un tratat cu SUA.

1792-1822

Moulay Slimane a dus o politică de centralizare și expansiune, a pus capăt pirateriei de pe coastă și a rupt legăturile comerciale cu Europa.

1912

În urma Tratatului de la Fès, Marocul este împărțit în două protectorate – cel din nord, aflat sub dominație franceză, și cel sudic, sub spanioli.

1920

Berberii din regiunea Munților Rif, conduși de Mohammed Abd el-Krim, se răzvrătesc împotriva puterii coloniale și proclamă Republica Rif, care va rezista până în 1926.

1923

Franța, Spania și Regatul Unit al Marii Britanii semnează un protocol prin care Tangerul este declarat zonă internațională.

1943

Profitând de capitularea Franței, în al Doilea Război Mondial, naționaliștii formează partidul Istiqlal și cer independența Marocului.

1953

Sultanul Mohammed al V-lea este exilat în Madagascar pentru că refuză cooperarea cu puterea franceză care încearcă să îl impună drept conducător pe detestatul pașă de Marrakech – Thami el-Glaoui.

1956

La un an după revenirea din exil a familiei regale, Marocul își recâștigă independența.

1975

Hassan al II-lea inițiază Marșul Verde pentru a-i forța pe spanioli să renunțe la Sahara Occidentală. Acest teritoriu constituie astăzi subiectul disputei dintre Maroc și Frontul Polisario, care în 1976 a proclamat Republica Arabă Democrată Saharawi (RASD).

1999

Mohammed al VI-lea ibn al-Hassan urcă la tron și inițiază o serie de reforme pentru modernizarea țării.

Pierderea bătăliei de la Las Navas de Tolosa, din 1212, a grăbit declinul puterii lor atât în Peninsula Iberică, cât și în Magreb.

1248-1554

Dinastia merinidă cucerește Fès-ul și rămâne la putere mai mult de două veacuri, aducând o contribuție importantă la dezvoltarea civilizației urbane.

secolul al XV-lea

Peste 1 milion de evrei s-au refugiat în Maroc după ce au fost alungați din Spania de Isabel I de Castilia și Fernando al II-lea de Aragon.

Portughezii anexează și colonizează mai multe teritorii pe coastele Mediteranei și Atlanticului.

1554-1659

Wattassizii sunt nevoiți să cedeze puterea dinastiei arabe a saadienilor, care guvernau în sudul Marocului încă din 1509, luaseră Marrakech-ul în 1524 și îi alungaseră pe portughezi din Agadir, Safi și Mogador (Essaouira). Domnia lui Ahmad al-Masour (1578-1603), una dintre cele mai prospere perioade din istoria Marocului, a fost urmată de un război civil care a dus la împărțirea țării în principate.

1665

Saadienii sunt înlăturați de alaouiți, dinastie și astăzi la putere în Maroc.

1672-1727

Alaouiții ating culmea puterii în timpul domniei lui Moulay Ismail, care a rămas în istorie ca unul dintre cei mai energici, dar și cei mai cruzi sultani.

1755

Un cutremur uriaș produs pe coasta Portugaliei provoacă pagube enorme în Maroc și ucide aproximativ 250 000 de oameni.

1757-1790

Luminatul sultan Mohammed al III-lea a semnat tratate de pace cu mai multe țări europene și a limitat puterea corsarilor barbari din Salé, care stăpâneau Coasta de Nord a Africii în secolul al XVII-lea. Sub conducerea sa, în 1786, Marocul a devenit primul stat arab și african care a semnat un tratat cu SUA.

1792-1822

Moulay Slimane a dus o politică de centralizare și expansiune, a pus capăt pirateriei de pe coastă și a rupt legăturile comerciale cu Europa.

1912

În urma Tratatului de la Fès, Marocul este împărțit în două protectorate – cel din nord, aflat sub dominație franceză, și cel sudic, sub spanioli.

1920

Berberii din regiunea Munților Rif, conduși de Mohammed Abd el-Krim, se răzvrătesc împotriva puterii coloniale și proclamă Republica Rif, care va rezista până în 1926.

1923

Franța, Spania și Regatul Unit al Marii Britanii semnează un protocol prin care Tangerul este declarat zonă internațională.

1943

Profitând de capitularea Franței, în al Doilea Război Mondial, naționaliștii formează partidul Istiqlal și cer independența Marocului.

1953

Sultanul Mohammed al V-lea este exilat în Madagascar pentru că refuză cooperarea cu puterea franceză care încearcă să îl impună drept conducător pe detestatul pașă de Marrakech – Thami el-Glaoui.

1956

La un an după revenirea din exil a familiei regale, Marocul își recâștigă independența.

1975

Hassan al II-lea inițiază Marșul Verde pentru a-i forța pe spanioli să renunțe la Sahara Occidentală. Acest teritoriu constituie astăzi subiectul disputei dintre Maroc și Frontul Polisario, care în 1976 a proclamat Republica Arabă Democrată Saharawi (RASD).

1999

Mohammed al VI-lea ibn al-Hassan urcă la tron și inițiază o serie de reforme pentru modernizarea țării.

Moulay Ismail, al doilea sultan al dinastiei alaouite, a fost încoronat în 1672 și a condus Marocul cu o mână de fier timp de 55 de ani, apărându-i independența și îmbogățindu-l cu orașe și porturi, nenumărate cetăți, fortificații și poduri.

Imediat ce a venit la tron, și-a intimidat supușii dând ordin ca zidurile Fès-ului să fie „împodobite” cu capetele rivalilor săi. Apoi, pentru a o rupe cu trecutul, a mutat capitala la Meknès, pe care a vrut să îl transforme după modelul Versailles-ului lui Ludovic al XIV-lea (cu care a avut relații excelente). Ca să-și pună în practică planul măreț, acesta a adunat materiale din toată țara și a construit în timp record, cu mii de sclavi creștini capturați de pirății din Salé în Europa de Vest, zeci de palate, moschei și grădini, protejate de fortificații. Din păcate, multe au dispărut, fiind făcute dintr-un material destul de slab (*tabia* – un amestec de var, nisip și loess) și au fost lăsate în paragină după ce urmașii sultanului au abandonat orașul pentru Marrakech.

Cruzimea lui Moulay Ismail a ajuns legendară. Se spune că se distra torturând și a omorât în timpul vieții peste 30 000 de oameni, în afară de cei uciși în bătălii. Neavând încredere în berberii și arabii săi, și-a făcut o armată de sclavi negri din Africa Subsahariană, care locuiau împreună cu familiile lor într-o colonie specială, la Mechra er-Remel. Garda Neagră număra la apogeul său 150 000 de soldați. Cu aceasta, Moulay Ismail a înfrânt triburile rebele din sud, a reușit să-i învingă pe turcii otomani în mai multe lupte și i-a alungat pe europeni din porturile de la Atlantic, pentru prima dată în cinci veacuri reușind să recâștige independența tuturor teritoriilor și să transforme Marocul într-o putere regională.

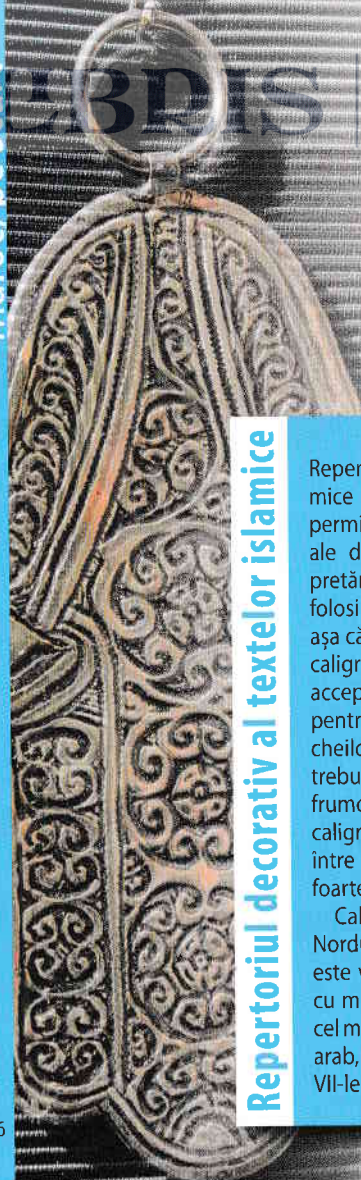
Om al exceselor, a avut un harem uriaș, cu 500 de soții și concubine, care i-au adus pe lume peste 800 de copii. Nu a fost însă preocupat să-și asigure succesiunea, așa că, după moartea sa, sultanatul a fost zguduit de o serie de lupte pentru putere care au șubrezit dinastia.

Anteriori în Maroc venirii arabilor, în secolul al VII-lea, și convertiți în mare parte la Islam, berberii (sau Imazighen, cum se autodenumesc) reprezintă o parte importantă a populației acestei țări.

Retrase din calea valurilor succesive de invadatori în locuri greu accesibile, mai există și astăzi comunități de berberi pursânge, care se individualizează prin limbă și prin tradiții. În partea de est și centrală a Atlasului Mare, în Atlasul Mijlociu și în Rif trăiesc berberii Sanhaja, păstori nomazi care vorbesc limba tamazight.

În partea de vest a Atlasului Mare și în Anti-Atlas sunt berberii Masmouda, triburi de fermieri de limbă tahelhit. Unul dintre cei mai de seamă descendenți ai acestora, Ibn Tumart, a fost mentorul mișcării almohade. Veniți dinspre est, berberii Zenata s-au stabilit în partea de est a țării. Merinizii și watasizii, descendenții lor, au condus Marocul din secolul al XIII-lea până în secolul al XIV-lea.

Gnawa (sau *Gnaoua*) sunt descendenții foștilor sclavi aduși de sultanii marocani în secolele XV-XVI – un grup etnic originar din regiunea Sahel (o zonă de tranziție de la deșertul Sahara la savană), care a avut legături comerciale și politice îndelungate cu Magrebul, dar și-a păstrat cultura orală, în special muzica. Artiștii *gnawa* intonează cântece lungi și repetitive, acompaniați de *gimbri*, un instrument simplu cu coarde, și de *qraqeb*, un fel de castaniete, inducând o stare asemănătoare celei de transă.

Repertoriul decorativ al textelor islamice

Repertoriul decorativ al textelor islamice este limitat de Coran, care nu permite reprezentările antropomorfe ale divinității. În plus, tradiția interpretării, și mai restrictivă, interzice folosirea imaginii tuturor viețuitoarelor, așa că plantele, motivele geometrice și caligrafia constituie singurele podoabe acceptate pentru textele religioase și pentru decorarea interioarelor moscheilor. În plus, cuvântul lui Allah trebuie transcris într-o formă mai frumoasă decât scrierea seculară, caligrafia este extrem de apreciată între artele islamice, iar caligrafiile sunt foarte respectați.

Caligrafia magrebiană, dezvoltată în Nordul Africii și mai târziu în Andaluzia, este varianta cursivă, mai puțin rigidă, cu mai multe linii curbe, a celei kufice, cel mai vechi stil de scriere al alfabetului arab, apărut la sfârșitul secolului al VII-lea în orașul Kufa, din Irak.

We know
books

Arganul

Arganul (*Argania spinosa*) este o specie endemică răspândită în zona Agadir, Essaouira și Taroudant, care poate trăi între 150 și 200 de ani, fiind perfect adaptată la climatul arid. Arganul este supranumit și măslinul de Maroc, dar uleiul său, ale cărui proprietăți curative și alimentare sunt nenumărate și cunoscute din vechime, se obține mult mai greu și în cantități mult mai mici. Fructele de argan sunt recoltate în perioada iunie-august și uscate la soare. Pulpa se desprinde apoi manual, iar nucile sunt sparte pentru a scoate sămburii. Pentru 1 litru de ulei este nevoie de sămburii de la 6-7 arbori (un argan adult produce între 6 și 8 kg de fructe).

Obținerea uleiului este un proces anevoios, realizat de obicei de femei, în cooperative – mici întreprinderi cu o importantă funcție socială, pentru că le oferă femeilor marocane o ocupație și contribuie la emanciparea lor.

În Maroc se produc 128 000 tone de ulei de argan anual, atât prin metode tradiționale, cât și prin tehnici mecanizate.

Cel mai sigur și mai avantajos este să cumpărați ulei de argan sau produse cosmetice de la cooperative.

Șofranul

Șofranul (*Crocus sativus*) este o plantă erbacee din familia irisului, care crește la înălțimi între 1 200 m și 2 000 m pe teren calcaros. Din florile violet, care se recoltează în octombrie-noiembrie, dimineața devreme, se extrag manual stigmatetele, de culoare purpurie. Este nevoie de circa 140 de flori pentru a obține 1 g de șofran, dar acesta ajunge pentru a colora 7 litri de apă. Așa că nu fiți surprinși că este foarte scump.

Șofranul este condiment, dar se folosește și în cosmetică, la vopsirea covoarelor, hainelor și ceramicii, precum și în scop medicinal. Se vinde, de regulă, sub formă de filamente întregi, ambalate în cutii închise ermetic și ferite de lumină. Îl găsiți uneori și sub formă de pudră, dar aveți grijă că este unul dintre cel mai des contrafăcute produse.

Șofranul de calitate este roșu intens și poate fi păstrat chiar și câțiva ani, la întuneric. Pus în apă, lasă o culoare portocalie-închis, nu galbenă sau roșie.

Ca supliment alimentar, doza uzuală este de 0,30 grame pe zi. 5 grame de șofran constituie o doză letală.